

Obsah

EVROPA A AKTUÁLNOST KŘEŠŤANSKÉ MODLITBY	5
ÚVODEM	9
I. CELKOVÝ PŘEHLED PRAMENŮ	15
1. <i>Duchovní otcové a spisovatelé</i>	15
Staří Otcové, 15; Otcové alexandrijští, 17; Spisy mnišské, 18; Zlatý věk řecké patristiky, 19; Byzantinci, 22; Athoský hesychasmus, 23; Koptové, 25; Syřané, 26; Arméni, 31; Gruzínci, 32; Rusové, 33	
2. <i>Liturgické spisy</i>	34
Hlavní byzantské a arménské liturgické knihy, 34; Knihy Koptů a Etiopců, 36; Knihy Syřanů, 37; 3. Liturgická poezie, 40; Řecká hymnografie, 40; Hymnologické formy byzantského obřadu, 42; Poezie syrská, 44; Hymnologie arménská a gruzínská, 45; Liturgické zpěvy etiopské, 46;	
II. BOHOLIDSKÝ DIALOG	49
Nezbytnost modlitby, 49; Definice modlitby, 52; Různé druhy modlitby, 54; Modlitba k Otci, 56; Synové skrze Syna, v Duchu svatém, 57; Jediný Prostředník, 58; V Duchu, 60; Epikléze, 62; Zbožná úcta ke Kristovu lidství, 63; Kontemplace tajemství Kristova života, 65; Napodobování Krista, 66; Církevní anamnéze, 67; Přímluva svatých, 69; Uctívání Matky Boží, 70; Andělé, 71	
III. MODLITBA PROSEBNÁ	75
Obracet se k Bohu prosbami, 75; Děkuvzdání, 75; Prosebná modlitba v božské pedagogice, 77; Vyslyšení, 80; Boží vůle - hlavní pravidlo, 83; Pořadí proseb, 85; Prosit o „velké věci“, 86; Modlitba za odpuštění hříchů, 88; Modlitba za	

jiné, 90; Modlitba za zemřelé, 92; Modlitby za časná dobra, 93; Vytrvalost v prosbách, 94; Zázrak, 95;

IV. MODLITBA TĚLESNÁ 99

Tělo v modlitbě, 99; Tělesné smysly, 100; Tradiční gesta, 102; Znamení kříže, 103; Pokleky, 104; Ústní modlitba, 105; Výchovný smysl ústních modliteb, 107; Síla slov, 107; Posvátný ráz ústních modliteb, 109; Recitovat hotové modlitby, nebo se modlit vlastními slovy?, 111; Glosolalie⁸⁴, 113; Dlouhé, nebo krátké modlitby?, 114; Polylogia, 115; Společné recitování, 116; Zpěv, 117; Žalmy, 119

V. MODLITBA LITURGICKÁ 123

1. *Společenský ráz* 123

Křesťanské shromáždění, 123; Sjednocující síla obřadů, 125

2. *Doxologický ráz* 126

Odlesk Boží slávy, 126; Liturgie jako vyučování pravdě, 127; Kontemplativní aspekt liturgie, 128; Mystický ráz liturgie, 129; Alegorický výklad liturgie, 129; Krása liturgie, 130; Tradiční učení, 132

3. *Rysy anamnéze a eucharistie* 135

Památka velkých činů Božích, 135; Svátky - slavnostní anamnéze, 136; Duchovní slavení svátků, 137; Děkuvzdání - eucharistie, 139

4. *Liturgický eschatologismus* 140

Očekávání parusie, 140; Ráz epikleze, 141; Kající eschatologismus, 142; Eschatologický smysl Božího officia, 142; Posvěcování času, 144; Boží officium - čas inspirace, 144

5. *Svátosti* 145

Křesťanský život je život svátostný, 145; Kontemplativní ráz svátostí, 146; Eschatologické modlitby, 146; Charakter ekleziologický, 147; Příprava k svátostem, 148; Křest, 148; Biřmování, 149; Časté přijímání, 150; Účinky eucharistie, 152; Eucharistie a mystická zkušenost, 155; Svátost smíření, 156; Pomazání nemocných, 157; Manželství, 157; Kněžství je k prospěchu církve, 158; Kněžská spiritualita, 160

VI. ROZJÍMAVÁ ČETBA	163
1. <i>Duchovní kniha</i>	163
Duchovní společenství, 163; „Druhá plavba“?, 164; Bible, 166; Širší význam slova: „Boží Písmo“, 167; Patristické antologie, 168; Homilie Otců, 169; Životopisy svatých, 170	
2. <i>Hledání duchovního smyslu</i>	171
Překročit „literu“, 171; „Zkoumejte Písma“, 172; Typologie a alegorie, 173; Morální exegeze, 174; Mystická exegeze Syřanů a Arměnců, 175	
3. <i>Rozjímání</i>	177
Haga - meletČn - meditari, 177; Učit se nazpaměť, 178; „Svědectví“ Písem, 179; Diskursivní rozum v rozjímání, 180; „Užívání schopností“, 182; Používání obrazivosti v rozjímání, 184	
VII. KONTEMPLACE	189
1. <i>Kontemplativní Východ</i>	189
Východní Marie - západní Marta?, 189; Dvojí odlišná mentalita: námitka proti kontemplaci, 191; Studium slovníku, 193; Theoria, 194; Gnosis, 196; Definice kontemplace, 197	
2. <i>Předmět kontemplace</i>	198
Věda o jsoucnech, 198; Kontemplace není vidění „povrchu“ věcí, 198; Filosofická kontemplace a její předmět, 199; Předmětem duchovní kontemplace není filosofický logos, idea, definice, 200; Věda „prostá“ a věda „duchovní“, 201; Nepřátelství mnichů vůči rozumovému poznání, 202; Logos theotelès, 203; Rozličná „vtělování“ Logu, 204; Hlas vesmíru, 206; Boží vůle, 207; „Moudrost světa“ 111, 208; Eschatologický pohled, 210	
3. <i>Orgán kontemplace</i>	211
Božská schopnost - νοῦς, 211; Samotný nús?, 212; Intuitivní νοῦς, 213; Duchovní smysly, 215; Osvícený νοῦς, 216; Aby člověk pochopil „logoi“, musí být „logikos“, 217; Od víry ke gnózi, 218; Očištěný νοῦς, 221	

4. Praxis přivádí k teorii 223

Formule, 223; Očišťování musí předcházet osvícení, 225; Ctnosti vedou k poznání, 225; Láska je „bránou gnóze“, 226; Život v Kristu vede k osvícení, 227; Katabasis se mění na anabasis, 228; Od viditelného k poznání neviditelného, 228; Do vztahu s Bohem vstupuje celý člověk, 229; Teologie času a věčnosti, 230; Spojení: askeze - mystika, 230

5. Stupně kontemplace 230

Evagriovské schéma, 230; Přirozená kontemplace, 232; „Mravní exegeze“ kosmu, 233; Povzbuzení ke chvále Boží, 234; Krása světa, 235; Kontemplace neviditelných skutečností, 237; Kontemplace Prozřetelnosti, 239; Kontemplace soudu, 241; Teologie, 242; Vidění nebeské, 243

VIII. MYSTIKA 247

1. Na prahu nepoznávání 247

Pravda je mystická, 247; Křesťanské tajemství, 249; Probuzení mystického poznání ve 4. století, 250; Obrazy mystického výstupu, 251; Výstup na horu Sinaj, 253

2. Teologie negativní 255

Cesta apofatická, 255; Bohu je cizí to, co vnímají naše smysly, 256; Odmítání obrazů v modlitbě, 257; Obrazná vidění, 258; Za hranicemi racionálních pojmů, 260; Učené nevědění, 261

3. Zářící temnota 262

Vstup do temnoty, 262; Eros se stává věděním, 265; Nesnadný problém nekřesťanské mystiky, 265; Eros nasycený božskou agapé, 266; Epektáze, 268; Kristova úloha v mystice, 269; Mučednictví a vzkříšení ducha, 270

4. Extáze 272

Extatické jevy, 272; Extáze - objektivní polarizace, 274; Extáze - „posedlost“, 275; Extáze proroků, 276; Extáze - psychologické odstavení schopností, 277; Duchovní extáze, 278; Duchovní modlitba podle Izáka Ninivského, 280

5. Symbolická teologie 281

Svět - „les symbolů“, 281; Biblická mystika, 282; Symbolis

mus viditelného světa, 283; Mystika událostí, 284; Vidění Boha v sobě, 285; Symboly víry, 287; Transcendentní hodnoty touhy po blaženosti, 288; Symbolismus tělesné lásky, 289; Symbolismus lidského těla, 290; Mystika církve, 291; Nebezpečí symbolické teologie, 292; Modlářství těla, 294; Modlářství pojmů, 295; Vše, co není Bůh, může se stát modlou, 296

6. *Mystika světla* 297

Dvojí druh mystiky, 297; Bůh je světlo, 298; Dvojí směr mystiky světla, 298; Evagrius: nahota rozumu - podmínka, abychom viděli čisté světlo, 299; „Bytostná věda“ - vidět své vlastní světlo, 301; Nahota ducha - tradiční výraz, 302; Konfrontace dvojí mystické cesty, 303; Světlo v srdci podle Simeona Nového Teologa, 305

7. *Mystika srdce* 307

Důležitost subjektu ve spiritualitě Východu, 307; Dvojnásobný výraz, 308; Srdce v bibli, 309; Srdce v křesťanské antropologii, 310; Povznesení ducha k Bohu, 312; Duch v srdci, 312; Srdce - princip jednoty osoby, 314; „Stav“ člověka, 315; Pozornost k srdci, 316; Poznání srdce, 317; Duchovní city, 319; Duchovní útěchy, 320; Slzy, 321

8. *Mystické výrazy* 324

Jazyk duchovních lidí, 324; Duchovní sňatek, 324; Duchovní opojení, 326; Bdělý spánek, 328; Vidět Boží místo, 329; Ohnivá modlitba, 332; Vidění Boha v jeho „energiích“, 333; Mystika „anarchická“, mystika „naděje“ a „lásky“ podle V. Ivanova, 334

IX. DISPOZICE K MODLITBĚ 337

Příprava k modlitbě, 337

1. *Očištěné srdce* 339

Očišťování, 339; Obřadní očišťování, 339; Očišťování mravní, očišťování od hříchu, 340; Apatheia, 340; Zapomínat na urážky - amnésikakia, 341; Smutek, 341; Očišťování těla, 342; Půst, 343; Očišťování smyslů, 345; Útěk ze světa, 346; Očišťování nou`ů, 347; Roztržitosti, 348; Boj proti démonům, 349; Zpytování svědomí, 352; Cíl zpytování svědomí, 353

2. Ctnosti 355

(A) Všeobecně o ctnostech, 355; Zbožnost, 355; Prostá víra, naděje, 356; Bázeň Boží, 356; Poslušnost, 357; Pokora, 358; Laskavost, trpělivost, 359; Nést kříž, 359; Penthos, 360; Rádost, 360; Vděčnost, 361; Chudoba, 361; Almužna, 362; Pannenství, 362; Láska nadpřirozená, 363

3. Místo modlitby 364

(A) K modlitbě je vhodné každé místo, 364; Privilegovaná místa, 364; Kristologický aspekt křesťanského chrámu, 366; Jedna církev - její obraz, 367; Symbol vesmíru posvěceného, sjednoceného Kristem, 368; Viditelné kázání, 370; Místo milosti, 371; Kult uctívání ikon, 372; Tvor - symbol Nestvořeného, 372; Malířova kněžská funkce, 373; Duchovní vidění, 375; Pouti, 376;

X. HESYCHASMUS 379

1. Jeho hlavní charakteristiky 379

Dějiny hesychasmu, 379; Smysl slova hesychia¹³, 381; Pokoj samoty, 383; Mlčení, 384; Amerimnia - vnitřní mlčení, 385; Nepsis - antirrhesis, 387; Pozornost - prosoché, 388; Vidění světla - hory Tábor, 392; Vzpomínka na Ježíše, 393

2. Modlitba Ježíšova 394

(A) Dějiny Modlitby Ježíšovy, 394; Síla jména Ježíš podle některých ruských autorů, 397; Vyzývání Božího jména v bibli a u prvních křesťanů, 398; „Smiluj se nade mnou“, 400; Bůh a člověk hříšník, 401; Stupně Modlitby Ježíšovy, 402; Nahrazuje všechny ostatní modlitby?, 404

3. Metoda psycho-fyzická 405

(A) Pseudo-Simeon, 405; „Vnější opory“, 406; Tmavá cela, 407; Nízké sedadlo, 408; Dýchání, 408; Lokalizace pozornosti ve vyšší části srdce, 409; Ruský poutník, 411; Přirozené jevy, doprovázející cvičení této modlitby., 413; Spory kolem metody, 414; Dvojí světlo, 417; Dvojí teplo, 417; Závěrečné poznámky, 419

ZAVĚR	423
<p>Prosba adresovaná Otci v trojičném životě, 423; Ústní modlitba, 424; Liturgická modlitba, 425; Kontemplace, 425; Mystický žebřík, 426; Metody modlitby, 426; Příkaz apoštolův: Neustávejte v modlitbách (srv. <i>1 Sol 5,17</i>), 427; Řešení problému, 428; Nadřazenost kontemplace?, 429; Diathesis agathé, 430; Vzpomínka na Boha v myšlení Basilově, 431; Stav vnitřní modlitby, 433;</p>	
BIBLIOGRAFIE	437
REJSTRÍK JMENNÝ	529
OBSAH	551